

СУЧАСНЫЯ ПЕДАГАГІЧНЫЯ МЕТОДЫКІ СТАГАДОВАЙ ДАЎНІНЫ

Пракаповіч Ігар Міхайлавіч,
настаўнік геаграфіі вышэйшай катэгорыі
ДУА “Пастаўская гімназія”
Варанецкае сельскагаспадарчае
вучылішча

З ВОПЫТУ МІНУЛЫХ СТАГОДДЗЯЎ

Артыкул прысвечаны гісторыі стварэння і дзейнасці Варанецкага вучылішча.

Пра тое, што на Пастаўшчыне на ўзгорках паміж азёрамі Варанец і Доўжа ў пачатку XX стагоддзя існавала ці то школа, ці то вучылішча, даводзілася чуць не аднойчы. Але ніхто з інфарматараў пра тую навучальную ўстанову нічога канкрэтнага сказаць не мог. Не было і публікацый пра яе дзейнасць. На шчасце, нядаўна сябры з Літвы, ведаючы мае краязнаўчыя захапленні, перадалі пакет дакументаў – “Дело «Об открытии сельскохозяйственной школы фермы “Воронец” 1904 г.»”. Знаёмства з атрыманымі матэрыяламі навяло на думку, што ў пачатку мінулага стагоддзя на тэрыторыі заходняй Віцебшчыны дзейнічала адна з перадавых на той час навучальных устаноў, арганізацыя педагагічнага працэсу ў якой можа быць цікавай і карыснай сучасным педагогам. Шчыльнае супрацоўніцтва настаўнікаў і вучняў, эксперыментальныя методыкі, шырокае выкарыстанне практычных заняткаў, індывідуальны падыход да кожнага вучня – вось тыя асновы, на якіх трымалася вучэбна-выхаваўчая работа. Але пра ўсё гэта па парадку.

Вучылішча дзейнічала з 1909 па 1915 год дзякуючы ініцыятыве і фундацыі князя Уладзіміра Друцкага-Любецкага, які валодаў на Пастаўшчыне маёнткамі “Казлоўск” і “Манькавічы”. Служыў ён пры двары рускага імператара Мікалая II шталмайстрам (галоўным стайнікам (канюшым)). На той час гэта была высокая пасада. На Пастаўшчыне ён праявіў сябе як шчодры мецэнат і прыхільнік хрысціянства. За яго сродкі была пабудавана новая

царква ў Манькавічах, праведзена карэнная рэстаўрацыя храма і ўзведзена капліца на могілках у Асінагарадку, уладкаваны сядзібна-паркавыя ансамблі ў Казлоўшчыне і Манькавічах. Князь выдаткаваў грошы на будаўніцтва чыгункі Новасвянцянны-Беразвечча. Да ўсяго гэтага ён цікавіўся даўнінай, вёў уласныя пошукі. У Друцкі-Любецкі быў суаўтарам і фундатарам адметнай працы даследчыка Аляксея Сапунова “Матэрыялы па гісторыі і геаграфіі Дзісенскага і Вілейскага ўездаў Віленскай губерні” (1896).

У канцы жыцця У. Друцкі-Любецкі захварэў, у яго адняліся ногі. Як пісаў у кнізе ўспамінаў “Пялёсткі” паэт Уладзімір Дубоўка, князь вазілі на спецыяльным крэсле на кольцах. Гэта хвароба, магчыма, падштурхнула У. Друцкага-Любецкага на яшчэ адзін высакародны ўчынак. Вясной 1904 года ён звярнуўся да цара Мікалая II з просьбай дазволіць яму ахвяраваць фальварак (у дакументах – ферму) “Варанец” на карысць Віленскага таварыства сельскай гаспадаркі для стварэння сельскагаспадарчай школы. Участак, які ён хацеў перадаць на дабрачынныя мэты, меў плошчу каля 124 дзесяцін зямлі і ўваходзіў у склад яго маёнтка “Манькавічы”. Князь Друцкі-Любецкі для абсталявання школы мэбляй і навучальным рыштункам ахвяраваў 40000 рублёў уласных сродкаў.

Вясной таго ж года прашэнне князя было разгледжана і здаволена: “ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОР, по всеподданнейшему докладу Главноуправляющего Канцеляриею ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА по при-

нятию прошений всеподданнейшего прошения Шталмейстера Князя Владимира Друцкаго Любецкаго, в 13 день сего мая, ВЫСОЧАЙШЕ соизволил на разрешение ему пожертвовать в пользу Виленскаго Общества сельскаго хозяйства, под устройство низшей сельскохозяйственной школы, ферму “Воронец”, площадью около 124 дес., входящую в состав принадлежащего просителю родового имени “Маньковичы”, Вилейскаго у., Виленской губ.”.

Пасля атрымання дазволу пачаліся падрыхтоўчыя работы, якія кантраляваў, верагодна, сам князь. У 1904 годзе на ўзвядзенне школы было нарыхтавана 100 кубічных сажняў каменя, 300 тысяч штук цэглы, 50 кубічных сажняў вапны, цэмент і іншыя матэрыялы. Планавалася пачаць будаўніцтва ранній вясной 1905 года і да восені закончыць работы. Нават па сённяшнім часе такія тэмпы будаўніцтва ўражваюць сваёй хуткасцю.

Аднак вясной 1905 года, калі пачаліся будаўнічыя работы, Уладзімір Друцкі-Любецкі памёр. Да таго ж летам у манькаўскай сядзібе адбыўся вялікі пажар, у выніку якога згарэлі амаль усе драўляныя пабудовы. Пасля такіх непрыемнасцей адзінокая ўдава княгіня Марыя прадала маёнтак роднай сястры нябожчыка-мужа Марыі Ленскай. Гэтая падзея замарудзіла будаўнічыя работы. Апякунства над школай узяло на сябе Віленскае сельскагаспадарчае таварыства, а нагляд ажыццяўляла Міністэрства земляробства і дзяржаўнай маёмасці.

Да 1907 года былі пабудаваны два каменныя і чатыры драўляныя будынкі. Двухпавярховы цагляны навучальны корпус і цагляная сталовая для навучэнцаў і выкладчыкаў месціліся на ўзгорку паміж азёрамі, а непадалёку на захад ад іх знаходзіўся драўляны дом кіраўніка. На беразе возера Варанец стаялі лазня і склеп для захоўвання малочных прадуктаў, крыху далей ад берага і вышэй мелася адына для жывёлы. У склад вучэбнага комплексу былі ўключаны ранейшыя драўляныя пабудовы былой фермы “Варанец”.

Паколькі на ферме “Варанец”, якую ахвяраваў на школу князь Друцкі-Любецкі, на плошчы 124 дзесяцін было толькі 9 дзесяцін лесу, Міністэрства земляробства і дзяржаўнай маёмасці з бліжэйшых да Варанца дзяржаўных лясных угоддзяў дадаткова вылучыла яшчэ 116 дзесяцін лесу ўрочышча Белаўшчына.

Будаўніцтва школы завершылася ў пачатку 1909 года. Першым яе кіраўніком быў зацверджаны Мікалай Міхайлоўскі, выпускнік сельскагаспадарчага факультэта Рыжскага політэхнічнага інстытута. Але ў хуткім часе ён быў звольнены з пасады, якую займаў, і на яго месца прызначылі выпускніка сельскагаспадарчага факультэта Кіеўскага політэхнічнага інстытута Сяргея Такмачова. Аналіз дакументаў паказвае, што выбар новага кіраўніка быў правільны.

С. Такмачоў зрабіў шмат для таго, каб школа стала сапраўднай тагачаснай адукацыйнай установай.

Напачатку ганаровым апекуном вучылішча быў князь Друцкі-Любецкі, а апекуном – граф Станіслаў Моль, выпускнік фізіка-матэматычнага факультэта Юр’еўскага (г. Юр’еў цяпер г. Тарту, Эстонія) універсітэта, уласнік маёнтка Залессе каля Глыбокага. У іх абавязкі ўваходзіў агульны нагляд за ажыццяўленнем кіраўніцтва навучальнай установай. С. Моль быў апекуном вучылішча з 1908 па 1914 год, калі яго па мабілізацыі прызвалі ў войска.

Намеснікам апекуна быў прапанаваны Сяргей Лапацінскі, уласнік маёнтка Аннадвор каля Шаркаўшчыны, аднак яго не зацвердзілі. Гэтую пасаду займаў Эдмунд Пілсудскі (стрыечны брат Юзэфа Пілсудскага), які скончыў курс Мікалаеўскага кавалерыйскага вучылішча.

Для новай навучальнай установы быў распрацаваны і зацверджаны статут Варанецкай ніжэйшай сельскагаспадарчай школы 1-га разраду, у якім дакладвалася, што яна “мае мэтай даць навучэнцам асноўныя веды па сельскай гаспадарцы, звяртаючы асноўную ўвагу на практычныя заняткі...”.

Паводле статуту меркавалася, што ў 1-ы клас школы будуць прымаць “асоб мужчынскага полу ўсіх саслоўяў, не маладзей 15 гадоў” за курс двухкласных сельскіх вучылішчаў, пасля ўступных іспытаў па курсе гарадскіх і павятовых вучылішчаў. Аднак, улічваючы тую акалічнасць, што школа была разлічана галоўным чынам на дзяцей сялян, якія ў большасці сваёй былі наогул непісьменнымі, то ў статут былі занесены змены, паводле якіх уступны адукацыйны цэнз быў паніжаны да выпускнікоў сельскіх вучылішчаў. Акрамя таго, каб павялічыць колькасць патэнцыйных вучняў сельскагаспадарчай школы, бліжэйшая да яе Манькавіцкая царкоўна-прыходская школа была ператворана ў сельскае двухкласнае вучылішча.

У 1909 годзе змены адбыліся і ў назве самай Варанецкай школы: яна пачала называцца Варанецкім ніжэйшым сельскагаспадарчым вучылішчам. Паводле статуту агульная колькасць працоўных і навучальных гадзін у дзень, разам з падрыхтоўкай урокаў, не павінна была перавышаць для вучняў 1-га класа 10-ці гадзін, для 2-га і 3-га класаў – не больш за 12 гадзін у дзень.

Курс навучання працягваўся 3 гады і размяркоўваўся на 3 класы, два з якіх былі агульнымі, а трэці спецыялізаваны, з падраздзяленнем на дзве паралелі: а) земляробства, б) жывёлагадоўля і малочная гаспадарка. Па стане на кастрычнік 1914 года ў вучылішчы займалася 64 вучні. З іх у 1-м класе – 22, у 2-м – 24, у 3-м – 18. У сувязі з пачаткам Першай сусветнай вайны частка вучняў на працягу года спыніла вучобу: 17 хлоп-

цаў прызвалі ў войска, 2 паступілі на вайсковую службу дабраахвотнікамі. Выпуск 3-га класа адбыўся датэрмінова.

У выніку на 20 кастрычніка 1915 года ў вучылішчы мелася толькі 25 навучэнцаў, з якіх 19 былі сялянамі, астатнія – з іншых саслоўяў.

Плата за навучанне складала 50 рублёў у год з вучня. З 1 кастрычніка 1915 года яна была павышана да 65 рублёў у сувязі з падаражаннем харчовых прадуктаў.

Першымі навучэнцамі Варанецкай сельскагаспадарчай школы сталі: Малько Прохар, Скурка Макары, Дземяшкевіч Марк, Шапатнік Міхаіл, Борыс Віктар, Радкевіч Пётр, Малько Андрэй, Аўдыцкі Іван, Валынец Аляксандр. Яны паспяхова здалі ўступныя іспыты 20 мая 1909 года. Два навучэнцы былі каталіцкага веравызнання, астатнія – праваслаўныя.

Выкладчыкамі ў вучылішчы працавалі: Ісаін Уладзімір Мікалаевіч, які выкладаў батаніку, земляробства і лугазнаўства; Запольскі Аляксандр Аляксандравіч – выкладчык хіміі, глебазнаўства і жывёлагадоўлі; Валдманіс Арвід Янавіч – выкладчык фізікі, чарчэння, землямерства, заалогіі, малочнай гаспадаркі і законазнаўства; Лазаровіч Уладзімір Мікалаевіч – выкладчык арыфметыкі, геаграфіі, геаметрыі і рускай гісторыі. Дырэктар школы Сяргей Такмачоў, акрамя выканання адміністрацыйна-гаспадарчых функцый, выкладаў сельскагаспадарчае машыназнаўства, сельскагаспадарчую эканомію і рахаўніцтва.

Настаўнікам Закона Божага ў вучылішчы служыў настояцель Манькаўскай праваслаўнай царквы Міхаіл Міркавіч, а пасля яго смерці ў 1910 годзе – іерэй той жа царквы Павел Макарэвіч.

Навучэнцам каталіцкага веравызнання Закон Божы выкладаў ксёндз-плябан Пастаўскага касцёла Дзяшульскі, а пасля яго пераводу ў іншы прыход, ксяндзы Казімеж Кавалеўскі, Іосіф Краўяліс, Аляксандр Нянеўскі.

Часова ў 1914–1915 гадах у навучальнай установе працавалі выпускнікі Багародзіцкага сярэдняга сельскагаспадарчага вучылішча Лукін і Палтарыхін.

Таксама ў вучылішчы чыталі лекцыі па асновах сельскагаспадарчага “будаўнічага мастацтва”, меліярацыйных работах і лесаводстве, межавой справе, ветэрынарыі і гігіене, рыбаводстве і пчаларстве.

З тэарэтычных заняткаў найбольшая колькасць гадзін ва ўсіх трох класах адводзілася на земляробства і жывёлагадоўлю (па 9), рускую мову (5), фізіку, хімію, батаніку (па 4). Практычныя заняткі часцей праводзіліся па землямерстве (9 гадзін у тыдзень), батаніцы (8) і сельскагаспадарчай эканоміі і рахаўніцтве (7). У 1-м класе ўхіл рабіўся на агульнаадукацыйныя прадметы, звязаныя з сельскай гаспадаркай: батаніка (2),

хімія (3), фізіка (3), заалогія (2), землямерства (1), руская мова (2), геаграфія (2), руская гісторыя (2), арыфметыка (3), геаметрыя (3). У 3-м класе выкладаліся пераважна спецыяльныя прадметы.

Асабліва сцэ навучальнага працэсу ў вучылішчы заключалася ў тым, што тэарэтычныя заняткі былі шчыльна звязаны з практычнымі і асноўная частка праграмы выконвалася ў летні перыяд. Гэта было абумоўлена тым, што ў цёплую пару года можна было непасрэдна ў прыродзе назіраць і вывучаць вегетацыю раслін, праводзіць даследы, ставіць эксперыменты. Як пісаў кіраўнік навучальнай установы С. Такмачоў, “вучылішча ішло па шляху выпрацоўкі эксперыментальнага метаду выкладання”. Заўважым, што невялікі калектыў настаўнікаў больш за 100 год таму назад распрацоўваў метадыкі, якія з’яўляюцца актуальнымі і ў наш час. І не толькі распрацоўваў! Выкладчык У. Ісаін апублікаваў артыкулы з досведам сваёй працы з вучнямі па батаніцы ў часопісе “Сельскагаспадарчае образование” за 1915 г. і па жывёлагадоўлі ў тым жа выданні № 6 за 1914 год. Неапублікаваныя метадыкі па выкладанні сельскагаспадарчага машыназнаўства і сельскагаспадарчай эканоміі падрыхтаваў сам С. Такмачоў.

Таксама Саветам вучылішча быў крыху зменены вучэбны план (гэта дазвалялася агульным планам): вывучэнне некаторых прадметаў, на якія адводзілася 1–2 гадзіны ў тыдзень, было вырашана не расцягваць на ўвесь год, а ўкласціся ў паўгоддзе. Гэта, па меркаванні кіраўніка, дало станоўчы эффект.

Яшчэ адна навацыя гэтага вучылішча – праверка ведаў вучняў шляхам “рэпетыцый”. Паводле С. Такмачова, праверка ўзроўню засваення ведаў і навыкаў праз рэпетыцыйную сістэму дае настолькі добрыя вынікі, што экзамены па прадметах можна было б і не праводзіць. У чым жа сутнасць гэтай сістэмы? Вось як яе тлумачыць кіраўнік установы: “...спрашыванне учеников на уроках происходит обычным порядком, но оно производится не в целях выставления отметки, а в удовлетворении требования эвристической формы изложения учебных предметов”.

Заняткі ў вучылішчы праводзіліся па праграмах так званага Нармальнага вучэбнага плана, які прыняты ў 1912 годзе. Колькасць гадзін на некаторыя прадметы была зменена ў самой навучальнай установе. Так, павялічыўся курс машыназнаўства, а лугаводства і меліярацыя вывучаліся як асобныя прадметы. Пашырэнне аб’ёму ішло за кошт практычных заняткаў і тлумачылася прыроднымі асаблівасцямі, у якіх размяшчалася вучылішча.

Сельскагаспадарчыя работы на тэрыторыі навучальнай установы амаль поўнасю выконваліся вучнямі. Выключэнне складалі капанне буль-

бы на плошчы 6 дзесяцін (падзённыя работнікі), уборка караняплодаў на плошчы 4 дзесяціны (сяляне вакольных вёсак за бацвінне і магчымасць пасвіць скаціну ў школьным лесе), закладка лядоўні і нарыхтоўка дроў (наёмныя работнікі). Паводле меркавання педагагічнага калектыву, арганізаваная практычная дзейнасць павінна была даць вучням не толькі навыкі выканання асноўных сельскагаспадарчых працэсаў, але і выхаваць павагу да любых відаў фізічнай працы. Як пісаў кіраўнік установы, “училище всегда стремилось придать практическим занятиям учащихся такую форму, при которой возбуждался бы интерес к работам и вырабатывалось осмысленное отношение к сельскохозяйственным явлениям”.

Практыка арганізоўвалася наступным чынам. Кожны вечар, адразу пасля заканчэння работ, да ўпраўляючага збіраліся ўсе выкладчыкі-спецыялісты і сумесна вызначалі работы на наступны дзень, размяркоўвалі рыштунак і наяўную рабочую сілу. Пасля гэтага распісвалі пайменна заданні кожнаму вучню. На наступны дзень у 5 г. 45 хв. ўпраўляючы і дзяжурны выкладчык, а таксама тыя выкладчыкі-спецыялісты, якім даводзіцца ў гэты дзень кіраваць работамі, прыходзілі на нарад у вучылішча. Збіраліся ўсе вучні. Старшакласнікі прапаноўвалі свой план работ. Адбывалася сумеснае абмеркаванне ў форме пытанняў і адказаў, і план зацвярджаўся. Падчас такіх збораў выкарыстоўваліся падрабязныя карты ўгоддзяў, што ўносіла канкрэтыку ў план практычных работ.

Кожную нядзелю ўвечары таксама праводзіліся нарады, на якіх рабіўся агляд выкананага за тыдзень і акрэсліваліся бліжэйшыя задачы.

Кожны вучань 3-га класа меў персанальны ўчастак поля, дзе ён праводзіў пастаянныя назіранні і вопыты над пэўнымі відамі раслін. Былі і калектывныя даследчыя работы. На нарадах па нядзелях вучні перыядычна выступалі з паведамленнямі пра вынікі сваіх даследных работ. Пры такой арганізацыі практычных заняткаў 60 навучэнцаў даглядалі і апрацоўвалі 120 дзесяцін зямлі, якія меліся ў вучылішчы. Важным складнікам такога выніку было тое, што выкладчыкі не толькі кіравалі работамі, але і самі разам з вучнямі працавалі на зямлі, паказваючы прыклад.

Пазаўрочныя заняткі ў вучылішчы праводзіліся ў трох формах: 1) чытанне літаратурных твораў перад усімі вучнямі; 2) самастойнае чытанне; 3) назіранні над ходам вясны. Першыя гады практыкавалася і форма напісання рэфератаў на сельскагаспадарчыя тэмы, але яна была забаронена Дэпартаментам земляробства як неадпавядаючая мэце і ўзроўню адукацыі ніжэйшых вучылішчаў.

Публічныя чытанні твораў рускай літаратуры праводзіліся вечарамі па суботах і нядзелях звы-

чайна ў зімовы час. Арганізоўваў іх ўпраўляючы ўстановы С. Такмачоў. Мэта такіх чытанняў – развіваць эстэтычны густ вучняў, зацікавіць іх кнігамі рускіх класікаў.

Для самастойнага чытання навучэнцамі на працягу года было ўзята з бібліятэкі 2069 экзэмпляраў кніг, што складала 33 экзэмпляры на аднаго чалавека. Крыху больш чыталі спецыялізаваных выданняў – 1089, кніг мастацкай літаратуры – 980. Пры гэтым выяўлялася цікавая статыстыка: “першакласнікі” чыталі больш мастацкіх кніг (74,2%), вучні 3-га класа – спецыялізаваных (55,8%).

Найбольш запатрабаванымі былі творы наступных аўтараў: Неміровіч-Данчанка (155 выдач, 16%), Чэхаў (127), Усевалад Салаўёў (109), Ганчароў (107), Леў Талстой (84), Тургенёў (72).

Цікавай формай пазаўрочнай работы было назіранне над ходам вясны. Калі пачыналася цёплая пара года і прырода ажывала, усе навучэнцы далучаліся да працэсу вывучэння расліннага і жывёльнага свету. Асноўную работу выконвалі ўдзельнікі гуртка, якім кіраваў выкладчык батанікі У. Ісаін. Кожны з іх у спецыяльных календарых фіксаваў змены, якія адбываліся вясной з якой-небудзь раслінай або жывёлай. Вынікі назіранняў перыядычна заслухоўваліся на агульных сходах вучняў і выкладчыкаў, а кожную нядзелю рыхтаваліся бюлетэні, у якіх адлюстроўвалася хада вясны за тыдзень, паказваліся адметныя з’явы, якія адбываліся з раслінамі і насякомымі. Бюлетэні вывешваліся ў калідоры вучылішча разам з прабёркамі, у якіх змяшчаліся цікавыя экспанаты – аб’екты даследаванняў.

Выхаванцы, якія скончылі поўны курс вучылішча, павінны былі прайсці абавязковую гадавую практыку ў прыватнай гаспадарцы і толькі пасля гэтага, на падставе станоўчай справаздачы пра практыку, атрымлівалі атэстат. Выпускніку таксама выдаваўся дарма камплект новай формы, ніжняй бялізны і абутку. Навучэнцы, якія паказалі падчас вучобы выдатныя вынікі, маглі быць заахвачаны каштоўнымі падарункамі, прыдатнымі ў сельскагаспадарчай працы.

Станам здароўя ў вучылішчы апекаваўся штатны доктар, аднак у пачатку вайны першай мабілізацыяй яго прызвалі ў войска. Таму нязначныя захворванні лячылі самастойна, у цяжкіх выпадках выклікалі вольнапрактыкуючага доктара з Пастаў. Гэта займала шмат часу, бо гэты ўрач быў адзін на ўвесь вялікі раён. Аднак сур’ёзных захворванняў у вучылішчы не было. Толькі аднойчы навучэнцаў закрунула эпідэмія інфлюэнцы (грыпа), але ўсё абышлося без пабочных ускладненняў.

Вольнага часу ў вучняў было нямнога. Яны бавілі яго гульнёй у футбол, купаннем і катаннем на лодках, рыбнай лоўляй, зборам грыбоў і ягад. Для навучэнцаў была абсталявана спартовая пляцоўка і закуплены інвентар для гульні ў кракет.

Акрамя выкладчыкаў і доктара ў штаце вучылішча таксама меліся канторшчык (Мікалай Чмут), дзве кухаркі, тры прыслугі на кухні, адзін начны вартаўнік і кучар.

Для заахвочвання лепшых вучняў былі заснаваны дзве стыпендыі. Першую, імя памерлага князя Уладзіміра Друцкага-Любецкага, заснавала 27 кастрычніка 1908 года яго ўдава – княгіня Марыя. Яна ўнесла ў Віленскае аддзяленне Дзяржаўнага банка на рахунак Віленскага сельскагаспадарчага таварыства 6000 рублёў, якія павінны былі ляжаць “вечным укладам”, а працэнты з яго здымацца на стыпендыі для навучэнцаў. Такіх стыпендый было тры. Паводле волі княгіні, яны павінны былі ўручацца “наиболее способным детям крестьян Маньковичской волости”. Дзвюма з іх належала адзначаць вучняў праваслаўнага веравызнання. Яшчэ адна выдавалася лепшаму вучню-каталіку.

Другая стыпендыя была заснавана Дваранскім Зборам Віленскай губерні і штогод выдавалася вучню, які паказаў лепшыя вынікі ў вучобе, незалежна ад яго веравызнання і месца жыхарства.

У вучэбнай справаздачы за 1915 год маецца інфармацыя пра 8 стыпендый для навучэнцаў, з якіх 6, імя князя У.І. Друцкага-Любецкага, фарміраваліся на працэнты з капіталу 8000 рублёў, размешчанага ў Дзяржаўным банку Марыя Друцкай-Любецкай. Яшчэ дзве стыпендыі імя Дваранства Віленскай губерні заснаваны ў памяць 300-годдзя царавання дому Раманавых.

Зарплата выкладчыкаў была вышэйшая за сярэднюю па Расійскай імперыі (каля 430 рублёў). Так, кіраўнік вучылішча атрымліваў 1500 рублёў у год, выкладчыкі спецыяльных прадметаў – па 850 рублёў, выкладчыкі агульнаадукацыйных прадметаў – па 600 рублёў, выкладчыкі Закону Богага – па 200 рублёў.

Гаспадарчыя расходы складаліся з наступных артыкулаў: харчаванне 50 навучэнцаў – 6400 рублёў (па 35 капеек у дзень на чалавека); на абмундзіроўку – 2500 рублёў; страхаванне будынкаў – 300 рублёў; ацяпленне – 600 рублёў; асвятленне – 400 рублёў; рамонт будынкаў – 500 рублёў; аплата прыслугі (скотнік, дзорца, кухарка, прачка, тры памочніцы) – 780 рублёў; утрыманне прыслугі – 600 рублёў; аптэка – 150 рублёў; розныя дробныя расходы – 500 рублёў; непрадугледжаныя расходы – 270 рублёў.

Цікавае ўяўляе дакладная запіска, якую падрыхтаваў 6 студзеня 1910 года кіраўнік вучылішча С. Такмачоў. У ёй ён даводзіць, што Варанецкая навучальная ўстанова па сваіх вучэбных планах і арганізацыі навучальнага працэсу наблізілася да ўзроўню сярэдняга сельскагаспадарчага вучылішча, што патрабуе больш грунтоўнага матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння. У сувязі з гэтым С. Такмачоў прапануе даабсталяваць вучэбную ўстанову спецыялізава-

най лабараторыяй, бібліятэкай, сучаснымі камплектамі вучэбных дапаможнікаў і падручнікаў, метэаралагічнай станцыяй і іншымі дапаможнымі матэрыяламі. Сур’ёзнасць намераў паказваў спіс прыбораў і навуковых выданняў, якія планавалася закупіць для вучылішча. Так, метэаралагічная станцыя павінна была камплектавацца барометрам, ападкамерам, флюгерам, геліографам, псіхрометрам, гігromетрам і “др. прыборами”, а таксама кнігамі для запісаў метэаралагічных назіранняў. Спецыялізаваныя бібліятэчныя фонды падзяляліся на наступныя раздзелы: сельскагаспадарчыя машыны і прылады; земляробства; глебазнаўства, лугаводства; заатэхнія; сельскагаспадарчая эканомія; садоўніцтва і агародніцтва; рыбагадоўля; папулярныя кнігі па сельскай гаспадарцы. Кнігі прыродазнаўчай тэматыкі адносіліся да такіх навуковых напрамкаў, як біялогія, батаніка, фізіялогія жывёл, заалогія, фітапаталогія, геалогія, метэаралогія, фізіка, хімія, геаграфія, грамадазнаўства, літаратура.

Немагчыма сказаць, насколькі ўдалося здзейсніць задуманыя планы, бо мясцовасць каля Варанца патрапіла ў самы вір падзей Першай сусветнай вайны. У жніўні 1915 года, калі лінія фронту пачала хутка набліжацца да Пастаў, Варанецкае вучылішча ў спешным парадку было эвакуіравана ў Чарнігаўскую губерню на станцыю Баравіцы ў сцены Майноўскага сельскагаспадарчага вучылішча. Аднак у хуткім часе і гэта навучальная ўстанова спыніла сваё існаванне.

А праз тэрыторыю былога вучылішча прайшла першая лінія абароны германскіх войск з глыбокімі траншэямі і магутнымі жалезабетоннымі ўмацаваннямі. Усе грамадзянскія будынкі былі спалены, разбураны або разабраны і цяпер на іх месцы толькі бітая цэгла ды падмуркі [1–6].

ЛІТАРАТУРА

1. Дело “Об открытии сельскохозяйственной школы фермы «Воронец» 1904 г.” // Материалы Литовского государственного исторического архива. – Ф. 525. – № 1642.
2. Дубоўка, У. Пялёсткі / У. Дубоўка. – Мінск: Маст. л-ра, 1973. – 124 с.
3. Поездка Высокопреосвященнейшего Владыки в м. Поставы и в им. Воронец // Вестник Виленскаго православнаго Св.-Духовскаго братства. – 1913. – № 18. – С. 333–335.
4. Пракаповіч, І. Манькавічы: гісторыка-геаграфічны нарыс / І. Пракаповіч, А. Вансовіч, І. Заяц. – Паставы: ВІ “Сумежжа”, 2004. – 60 с.: іл.
5. Пракаповіч, І.М. Спадчына Друцкіх-Любецкіх на Пастаўшчыне / І.М. Пракаповіч, Д.А. Данілевіч, А.А. Януш. – Мінск: Каўчэг, 2019. – 52 с.: іл.
6. Сапунов, А. Материалы по истории и географии Дисненского и Вилейского уездов Виленской губернии / А. Сапунов, В. Друцкий-Любецкий. – Витебск: Губернская Типо-Литография, 1896. – 414 с.